

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

De Munere Concionandi, Exhortandi, Catechizandi - Continens non tantùm praecepta ad artem concionandi discendam accomodata, sed etiam Ideas & Conceptus practicos pro Concionibus in Festis B. V. & SS. Dedicacionis, Patrociniij, Novi Anni, Paschatis, Parasceves; item in Primitiis Sacerdotum,

...

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1679

§. 7. De quinto Concionatoris officio seu de pronuntiatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48347](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48347)

huc modo tractari potest virtus, nempe secundum illa, quæ præstat Bona, & secundum illa mala, quæ infligit vitium huic virtuti, de qua est sermo, oppositum, sed prior methodus utilior existimatur.

In tertio modo, quando videlicet integrum Evangelium in Concione explicandum assumitur, notandæ inprimis sunt sententiæ illæ, quibus diutius inhærere decrevimus, & attendendum, de qua virtute tractent, tum de hac paulò fusiùs, ut de una sententiâ supradictum est, agendum, & per alias cum Periphrasi percurrendum. Sed hic modus tractandi pluribus refertur: un sententiis Evangelium minùs est utilis, tum quia non nisi per modicum tempus licet inhærere singulis sententiis, adeoque neque accuratè explicari possunt; tum quia nequit, quod intendit, Auditoribus suis inculcare.

In quarto modo, quando de alicujus Sancti vita sermo instituitur, varia potest servari methodus; nam primò in ea enarrare possumus secundum ordinem omnes partes vitæ hujus vel illius Sancti; vel hoc, quod fecit agendo (ubi virtutes enarrandæ sunt) vel patiendo, (ubi, quid passus sit, aut quomodo se mortificaverit, explicandum) vel orando (ubi recensenda etiam miracula) vel pugnando contra mundum, carnem & superbiam &c. Secundo ostendi quandoque potest, quomodo sit DEUS honorandus in Sancto, & Sanctus in DEO: quomodo serviendum DEO ad imitationem Sancti; quomodo supplicandum DEO per Sancti sui intercessionem; & hoc modo deartuare Sancti vitam, & omnia debito loco collocare. Ita ferè S. Salesius, qui rectè addit, has methodos Tyroni sufficientes esse posse, donec post modicum exercitium alias & fortè meliores invenerit.

§. VII.

De Concionatoris officio, seu de pronuntiatione.

Sicut Paterfamilias, ubi cibum paratum esse advertit, in patinas distribui, & per fideles Ministros apponi jubet, & postea cum decore dividit, ita illud quoque Concionator observare debet, atque adeò conceptus suos in verba certa redigere, quæ memoriæ, velut fidelis ministri beneficio Auditoribus

ribus

ribus cum decore & convenienti actione distribuuntur, undetria requiruntur ad perfectam pronuntiationem.

Primo verba duplici modo spectari possunt, scilicet quoad nudum sonum, & quoad elegantiam; si priori modo spectentur, curandum est, ut vox sit *variata*, id est, modò incitata, modò demissa, modò acuta; *vivax*, id est, cum fervore & affectu prolata; *moderata*, tam quoad festinationem, quàm quoad elegantiam; nam illa facit, ut Auditores dicto inhærere non possint; hæc autem si nimia sit, Auditorum aures offendit; incipiat ergo graviter, sedatè, distinctè, & paulatim in Concionis excursu concitet vocem, ita tamen ut integra prolatio syllabarum maximè ultimarum & verborum distinctio constet; in fine tamen magis attollat vocem, & vehementiùs agat; ita solent periti Concionatores, ubi vocem altius extulerunt, tantillum interquiescere, ut Auditores clamoris impetu tacti rem clamore dignam expendant, & ne pectus, quod vocem validam explofit, è vestigio verba resumens laudatur. Si posteriori modo seu quoad elegantiam spectentur verba, conandum quidem, ut propria sint, & pura seu idiomati proprio bene conformia, neutiqum tamen extraordinariæ elegantix affectationem sapiant; nam, ut rectè Quinilianus ait, jacent sensus in oratione, in qua verba laudantur. Hinc Prædicator ille celeberrimus sanctus Paulus ad Corinthi cap. 2. dixit: *Sermo meus & prædicatio mea non in persuasibilibus humana sapientia verbis, sed in ostensione Spiritus & virtutis consistit.* Errat proinde Concinator, si putet tunc se bonam habuisse concionem, si celeriter loquatur, insigniter clamet, & conceptibus ac verbis subtilissimis, & in Cancellariis Germanicis usitatis concionem suam referciens, clamorem & famam populi conciliet, errat, inquam, quia, ut bene sanctus Hieronymus ait, *verba voluere, & colerate dicendi apud imperitum vulgus admirationem facere, indoctorum est; nihil enim tam facile est, quàm vilem plebeculam & indoctam Concionem lingua volubilitate decipere, quæ quidem, quod non intelligit, plus miratur; docente te in Ecclesia, non clamor populi, sed gemitus suscitetur; lachryma auditorum laudes tuae sint.* Quod ipsum etiam insigniter confirmat Zelofus ille Hispaniæ Concinator Avila, dum aulicum Concinatorem, qui propter humilem dicendi modum contemnebatur ab Auditori-

ditotibus, instituens, inter alia sic loquitur: *Et nunquid hoc unicum est, quod à vera eloquentia spectatur, ut persuadeat? sicut nimirum finis medicina est sanitas, sic est eloquentia persuadere, unde sequitur, quod, quemadmodum nomen meretur & estimationem Medici peritissimi, qui pluribus egris reddit sanitatem, eodem iure haberi debeat iste eloquentissimus, qui maiore efficacia quidvis persuadet, assensumque ab Auditoribus reportat; illi autem, qui sperant hanc gloriam se consecuturos, tantumque effecturos solo verborum apparatu, similes mihi videntur quibusdam arboribus, qua foliis quidem ac floribus abundant, sed fructu carent; fierique ita poterit, ut aliquas quidem auribus blanditias faciant, nunquam tamen ad animos pertrahunt.* Sic ergo dicere debet Concionator ut verè de Auditoribus usurpare queat verba illa DEI Osee cap. 4. *ducam eum in solitudinem* (id est, templum) *& loquar ad cor eius;* non igitur audiant Auditores illa Israëlitarum verba usurpantes Isaie cap. 30. *Loquimini nobis placentia;* sed potiùs audiatur DEVM ibidem cap. 40. monentem, *Loquimini ad cor Ierusalem, & advocate eam, quoniam completa est malitia eius.*

Secundò memoriã quod attinet, hæc sicut famuli cibos ad mensam portantis officium subit, ita instrui, & juvari debet, ut officio hoc bene fidelitèrque fungatur, & nullam ex commissis doctrinis subtrahat; juvabitur autem tribus potissimum modis. 1. Si Concionator bonam faciat divisionem suã Concionis, & semper eam in syllogifino quodam principali fundet; sic enim non difficile illi erit totum systema Concionis memoriã complecti, & argumenta, quæ ad singulas probationes probandas excogitavit, ordine proponere. Secundò, si in margine varias sibi notas faciat, annotetque speciales locos, ex quibus argumenta desumpta sunt, quem in finem juvabit etiam, quando nova doctrina, probatio, aut pars inchoatur, novam lineam à capite ordiri. Tertiò, si non nimium se adstringat verbis, ita ut eo modo, quo scripsit, omnia pronuntiare velit; hæc enim adstrictio & libertatem actionis & fervorem tollit, dum scilicet Concionator totus quodammodo est in charta sua, magisque laborat, ne verbum aut sensus aliquis excidat, quàm ut Auditorem moveat; quem ipsum in finem etiam cavendum est, nec ut supra iam monui, prolixæ nimis sententiæ Sacræ Scripturæ, aut sancto-

sanctorum Patrum citentur, nam eadem ex his citationibus incommoda sequuntur.

Hæc media iuvandi memoriam, ut bene notat sanctus Franciscus Borgia cap. 4. de ratione concionandi multò efficaciora sunt, & facilliora, quàm ea, quæ ab aliquibus vel per medicinas, vel per mirabiles locorum imaginationes, quibus puncta suæ Concionis adstringunt, adhiberi consueverunt.

Tertiò quid circa actiones & gestus observandum sit, malo iterum sapientissimi Saleſii, quàm meis verbis explicare; sic ergo ille ait cap. 5. suæ instructionis, ubi de forma seu modo Concionis loquitur: *Mi Domine, hæc auctoritatis plus requiro, quàm alibi, cum non sim communis opinionis, hoc tamen quod dicam, est ipsamet veritas, forma, aut Philosophus, est, quæ dat esse & animam rebus. Dic admiranda, si benedixeris, nihil est; dic pauca, si bene, multum est. Quomodo ergo dicendum est? cavere debemus multa quamquam, longas vitare periodos, non affectare gestus, actiones, & motus, illa enim sunt pestis Concionis. Gestus sint liberi, nobiles, generosi, innati, fortes, sancti graves, paululum tardi, sed ut quis assequatur tales, quid amabo, requiritur? Verbo, loqui ex affectu, & devotione, excellenter præditum esse doctrinâ, quam dicendo conatur persuadere; præcipuum artificium est artificio carere; oportet, ut verba nostra sint inflammata, non clamoribus & immoderatis gestulationibus, sed suavi interna affectione; oportet, ut magis procedant ex corde, quàm ore; nam cor ad cor loquitur, lingua verò solum profert verba auribus: dixi quòd Gestus debeant esse liberi, ut improbem gestus quosdam affectatos & coactos, pedibusque & nescio quibus mensuris ligatos; dixi ut sint nobiles, ut reiciam gestus quosdam quorundam rusticos, qui solent pugnis, pedibus, stomacho percutere cathedram, clamare, mirandumque boare, & sapius extra propositum. dixi generosos, ut arguam eos, qui formidolosos præferunt gestus, quasi non loquerentur Discipulus & Pueris, sed suos venerentur Magistros: dixi innatos seu naturales, ut excludam omnem artem & affectionem. Dixi fortes: ut improbem gestus quosdam quasi moruos, languidos & omni privatos efficacia. Dixi sanctos, ut vitentur venusti, aulici & politici gestus. Dixi graves, ut abſtineatur à nimis multis complementis, & reverentiis, quibus quidam suis*
blan-

Blasphemus Auditoribus, sicut & à quibusdam manuum agitationibus, similibusque motibus indecentibus. Dixi parum tardi: ut quis sibi temperet à gestibus quibusdam abbreviatis & collectis, qui magis occupant oculos, quam animum movent. Ita Saleus, quibus addi potest, quod alii etiam circa dispositionem corporis observandum putant, dum hortantur, ut status sit erectus & celsus, non moveatur corpus modò ad hoc, modò ad illud latus, sed in medio plerumque quietum teneatur, vultusque sit graviter lætus, & mansuetudinem præferat, nisi Circumstantiæ variationem requirant; Brachia ab initio per aliquod tempus quæta teneantur, tum dextra pro rei necessitate moveatur; sinistra tamen nunquam sola movenda est, nisi eum aliquid contemnitur; utraque manus movenda est, cum affectus incalescunt.

§. VIII.

De sexto officio Concionatoris, seu bono exemplo.

Sicut Paterfamilias in mensa ita suis Convictoribus cibos dividit, ut sibi etiam aliquam bonam partem de iisdem retineat, idque duplici fine facit. Primò, ne, si Convictores videant, ipsummet non gustare cibos oppolitos, suspicentur, eos bonos non esse, atque ad eò ipsi etiam abstineant. Secundò, ut ordinatam erga se ipsum charitatem exerceat, atque ad eò propriam etiam vitam & corpus conserveat & augeat; ita ob eosdem etiam fines Concionator, vel maxime studere debet, ut doctrinam, quam aliis persuadere cupit, prius ipse practicando degustet, sicque exemplum Servatoris sui sequatur, qui cepit facere & docere, ut Evangelium testatur.

Primò ergo bonæ vitæ exemplo præluere debet propter propriam salutem; quid enim proderit illi, si alios lucretur, & seipsum perdat? an non similis erit candelæ aliis lucenti, & seipsam consumenti? columnis lapideis, quæ viatoribus viam ad patriam ostendunt, quam ipsæ nunquam ambulant? an non talibus aliquando dæmones cum ludibrio obijcient illa ad Christum à Judæis prolata verba; *alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere*? nimirum non frustra Christus dixit Apostolis & Concionatoribus; *vos estis lux mundi*; indicare